

8. lecke

A bélyegek gyártási ismérvei

A bélyegek fogazata

Az első bélyegeket még perforálatlanul gyártották, azaz nem volt fogazatuk. A bélyeget az ívről a postás szakítással vagy vágással távolította el. Emiatt a borítékra kerülő bélyeg alakja nagyban függött az illető postás ügyességétől, odafigyelésétől. Az ír származású [Henry Archer](#) 1847-ben nyújtotta be javaslatát a postaügyi miniszternek, ami folytán 1854. január 28-án [Angliában](#) bevezették a [fogazott bélyegeket](#).

Az osztrák posta által 1850-ben Magyarországon is forgalomba hozott bélyegek is perforálatlanok, de az 1858-as kiadás már fogazott volt. Az első magyar bélyegek fogazottan kerültek kiadásra, de a hírlapbélyegeket továbbra is fogazatlanul készítették.



1871-ben kiadott levélbélyeg és hírlapbélyeg¹

A későbbiek során is előfordult, hogy olyan ívek is forgalomba kerültek, amelyeknél elmaradt a fogazás fázisa, vagy a posta szándékosan nem perforált egy kisebb mennyiséget a kiadott bélyegekből. 1949-től 1991-ig a magyar posta – nyereszkeségi célból – a névérték tízszereséért árusította az úgynevezett vágott bélyegeket, amelyeket szintén szándékosan nem láttak el fogazattal.



Vágott bélyegek²



Henry Archer³



Henry Archerről kiadott bélyegek⁴

¹ Forrás: saját anyag

² Forrás: saját anyag

³ Forrás:
<http://www.adb.online.anu.edu.au/images/portraits/A030045.jpg>

⁴ Forrás:
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/4/48/Princeblack.jpg>

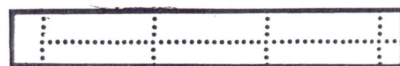
A fogazógépek működési elvétől függően a bélyegek fogzatának három fajtája van. **Sorfogazás** esetén a fogazógép tűi egy sorban helyezkednek el, a tűk a lyukasztást soronként végzik, és közben a bélyegívet 90° -kal el kell fordítani a gépben. A sorfogazás jellemzője, hogy a perforációs sorok kereszteződésénél a sarokfogak szabálytalanok.

Sorfogazás⁵

Keretfogazáskor a fogazógép tűi az ív valamennyi bélyegének minden oldalát egyszerre perforálják. Így az ív bélyegének sarokfogazata szabályos.

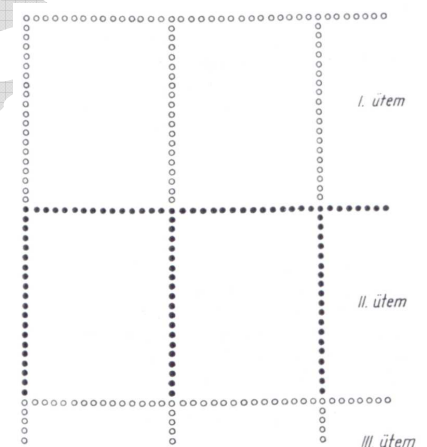
Keretfogazás⁶

Fésűsfogazásnál a fogazógép a bélyegeket soronként egyszerre három oldalukon perforálja. Jellegzetessége, hogy a sarokfogak itt is szabályosak, és a keretfogazattól csak teljes íven vagy az ívszegélyes részen lehet megkülönböztetni, ahol a fogazógép lyukakat üt.

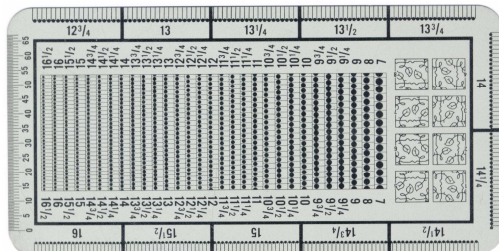
Fésűsfogazás⁷

Előfordult, hogy a bélyegek vízszintes és függőleges sorait eltérő sűrűségű tűkkel perforálták, ekkor **vegyes fogazás**ról beszélünk.

A fogazatmérőt 1874-ben a francia Jacques Aimable Legrand találta fel. A fogazatsűrűsége azt értjük, hogy 2 cm-re hány foglyuk esik. A fogazat mérésének ott van jelentősége, ahol ugyanazt a bélyeget különböző fogazattal készítették, például távirtda, vagy krajcáros bélyegek, ahol a különböző fogazatú bélyegek értékei között nagyságrendi különbség is lehet.

Fésűsfogazat készítésének menete⁸⁵ Forrás: Erős László: Bélyeggyűjtők könyve⁶ Forrás: Erős László: Bélyeggyűjtők könyve⁷ Forrás: Erős László: Bélyeggyűjtők könyve⁸ Forrás: Bélyeglexikon

A fogazatot a fogsűrűséggel és a fogazás módjának rövidítésével jelöljük, pl. 13 S.fog. azt jelenti, hogy a bélyeg sorfogazású és 13 foglyuk esik 2 cm-nyi távolságra. Ugyanez vonatkozik a keret- és fésűsfogazásra is: 9 ½ K.fog. vagy 12 F.fog. Vegyes fogazásnál az első érték a vízszintes, a második pedig a bélyeg függőleges oldalának fogazatsűrűségét jelenti: 11-11 ½ S.fog.



Fogazatmérő⁹

A bélyegek nyomtatása

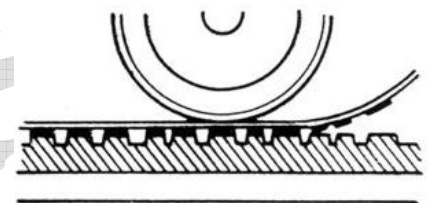
A bélyeggyűjtőknek nagyjából ismernie kell a bélyegnyomtatási eljárásokat is, hiszen így kerül a papírra a bélyeg ábrája, és ezek ismeretében lehet megkülönböztetni az esetleges hamisítványokat az eredeti bélyegtől. Három klasszikus nyomási eljárás létezik, amiknek a [technológia](#) fejlődésével számos változata alakult ki.

Napjainkban a bélyegek nyomtatására gyakran több eljárást is alkalmaznak egymással kombinálva. A három fő nyomási eljárás a következő:

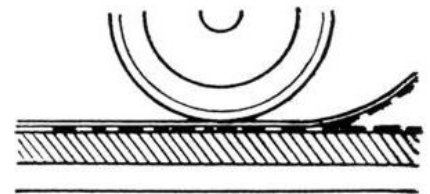
Magasnyomás: lényege, hogy a festékátadó részek a nyomólemezen kidomborodnak, így a bélyeg ábrájának rajza a nyomóformának megfelelően a papírba mélyül. Ilyen eljárás az úgynevezett könyvnyomás.

Síknyomás: ebben az esetben a papír a festéket sík felületről veszi át, ennél az eljárásnál a nyomólemez azon részeit, ahol nincs ábra, olyan anyaggal kezelik, amely nem engedi, hogy ott a lemez felvegye a festéket. Ilyen eljárások a könyvnyomás és az offszetnyomás.

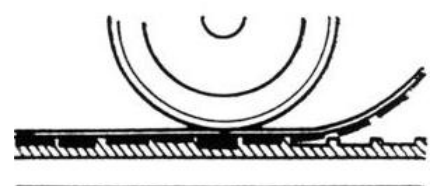
Mélynyomás: az ábra rajzolatát vésik a nyomólapba, és a bélyeg papírja ezen mélyedésekből veszi fel a festéket. Ilyen eljárás a réznyomás. A nyomási eljárások tanulmányozásához igen erős nagyító vagy bélyegmikroszkóp szükséges.



Magasnyomás



Síknyomás



Mélynyomás

Nyomások elvi sémája¹⁰

⁹ Forrás: saját anyag

¹⁰
http://images.google.hu/imgres?imgurl=http://www.agg.hu/dtp/tetelek/kepek/39-4.jpg&imgrefurl=http://www.agg.hu/dtp/tetelek/1a_nyomatas.html&h=274&w=300&sz=18&hl=hu&start=3&u=m=1&tbnid=uUg8j72g0FLrNM:&tbnh=106&tbnw=116&prev=/images%3Fq%3Dmagasnyom%25C3%25A1s%26svnum%3D10%26um%3D1%26hl%3Dhu%26client%3Dfirefox-a%26rls%3Dorg.mozilla.hu.official%26sa%3DN

Az enyvezés

Az enyvezés vagy gumizás szolgál a bélyeg felragasztására a borítékra, levelezőlapra stb. A gumizás a henger anyagára utal, amivel a ragasztóanyagot a papírra felvitték. Az enyvezés történhet vagy a bélyegkép nyomtatása előtt, vagy pedig utólag. A bélyegekre eredetileg valóban enyvot vittek fel ragasztó anyagként. Ennek színe a különböző adalékanyagok következtében változó volt.

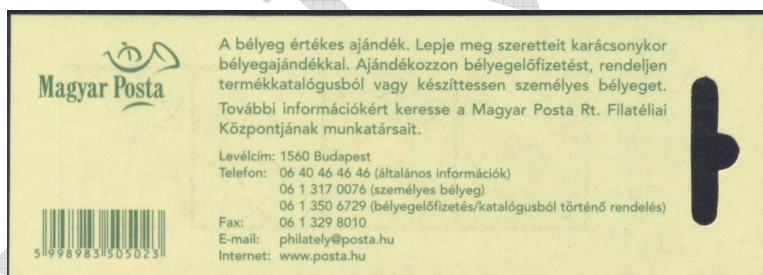
A leggyakoribb a fehér, de vannak sárga, barna és szürke árnyalatok is. Később a természetes alapú ragasztókat kiszorították a szintetikus ragasztók, amelyek kevésbé érzékenyek és könnyebben kezelhetők.

Napjainkban egyre több bélyeg jelenik meg öntapadós kivitelben. Ilyenek pl. a magyar posta által kiadott 2002-es, 2003-as „Üdvözlettel” blokkok, vagy a 2005-ben kiadott „Karácsony” blokk.

A blokkok és „hordozóanyaguk” közt olyan ragasztóanyag van, mely a hordozóanyagról könnyen leválasztható, és minden nedvesítés nélkül felragasztható a borítékra, ahonnan azonban a hagyományos áztatással nem távolítható el. A jövő kérdése, hogy ezek a ragasztók mennyire károsítják majd magát a bélyeget.



2005 évi „Karácsony” blokk öntapadós SHIL papírra nyomtatva¹¹



A blokk hátoldala¹²

¹¹ Forrás: saját anyag

¹² Forrás: saját anyag